

DINO BUZZATI

İtalyanca
Aslından
Çeviren
Esma Fethiye
Güçlü

ÖYKÜ

SCALA'DA KORKU

SCALA'DA KORKU

Yaşlı Maestro Claudio Cottes, Pierre Grossgemüth'ün İtalya'da ilk kez seyirci karşısına çıkacak *Masumların Katli* adlı eserinin prömiyer akşamında hiç tereddüt etmeden frakını giydi. Mayıs ayının neredeyse sonuna gelinmişti ve bu tür konularda katı bir tutumu olanlar bile, seyircilerin çoğunluğunun turistlerden oluştuğu bu mevsimde Scala'daki gösteri sezonunun düşüşe geçtiğini kabul ediyordu. Böyle dönemlerde genellikle riske girmeden, klasik repertuardan seçilmiş, başarısı garanti, fazla ağır olmayan performanslara yer verilirdi. Orkestra şeflerinin en iyiler arasından seçilmesi, Scala'nın eski rutininin bir parçası olan ve ilgi uyandırmayan ses sanatçılarının gösteride yer alması da çok önemli değildi. Yılın bu zamanında, seçkin seyirci kitlesinin kılık kıyafetlerinde, Scala'nın kutsal aylarında skandal sayılabilecek bir gevşemeye göz yumuluyordu. Hanımların geceye uygun *toilette* giymesinde ısrar edilmiyor, günlük kıyafetler giymeleri neredeyse hoş karşılanıyor; beyler ise lacivert ya da gri takım elbiseleriyle aile dostlarını ziyarete gittiklerinde tercih ettikleri renklerde kravatlar takabiliyordu. Hatta bazıları, züppece bir tavır takınarak işi gösteriye gelmeye tenezzül etmemeye kadar varıyor, localarını ya da koltuklarını kimseye vermedikleri için yerlerini boş bırakıyorlardı (eş dostun koltukların boş olduğunu fark etmesi çok daha iyi oluyordu).

Ama bu gece gala gecesi idi. *Masumların Katli* başlı başına önemli bir gösteriydi çünkü beş ay önce Paris’te sahneye konduğu günden beri Avrupa genelinde büyük yankı uyandırmıştı. Modern müziğin en önemli temsilcilerinden biri olan Alsaslı müzisyenin kendisi tarafından, “koro ve solistlerce sahneye konmak üzere on iki bölümden oluşan popüler bir oratoryo” olarak tanımlanan bu operada, ilerlemiş yaşına rağmen –daha önce çok kez yaptığı gibi– tarzını değiştirdiği, eskiden kullandığı formlardan daha şaşırtıcı ve cesur bir stil benimsediği söyleniyordu. Ünlü müzisyen, “artık melodramı simyacılardan ağır ilaçlarla hayatta tutmaya çalıştıkları soğuk sürgünden kurtarıp hakikatin unutulmuş topraklarına geri getirmek” niyetinde olduğunu ilan etmişti. Hayranlarının söylediğine göre, Grossgemüth, yakın geçmişle aradaki köprüleri yıkarak on dokuzuncu yüzyılın ihtişamlı geleneklerine dönmüştü (ama bunun nasıl olduğu merak konusuydu). Hatta bazıları, eserinde Yunan tragediyalarına dair izler olduğunu bile iddia etmişti.

Ancak operaya duyulan ilginin asıl nedeni eserin politik bağlamıydı. Alman kökenli bir ailede dünyaya gelen, yüz hatları (artık sanatla uğraşmanın ve yaşın getirdiği bir zarafetle yumuşamış olsa da) Prusyalıları andıran Pierre Grossgemüth, uzun yıllardır Grenoble yakınlarında yaşıyordu ve işgal zamanlarında şüpheli bir tutum sergilemişti. Almanların, hayır amaçlı bir konseri yönetmek üzere götürdüğü teklife hayır diyememiş, söylentilere göre, bir yandan da bölgedeki *maquis*¹ direnişçilerine cömert yardımlarda bulunmuştu. Açıkça taraf olmamak için büyük bir gayret göstermiş, lüks villasından hiç çıkmamış,

1 Les maquis ya da maquisards: İkinci Dünya Savaşı’nda Alman işgaline direnen Fransız gerilla gruplarına verilen ad.

kurtuluştan önceki en kritik aylarda evinden her zaman yükselen huzursuz edici piyano sesi bile duyulmamıştı. Yine de Grossgemüth büyük bir sanatçıydı. *Masumların Katli*'ni yazıp sahneye koymamış olsaydı içine düştüğü bu kriz gün yüzüne çıkmazdı. İncil'deki bir kıssadan esinlenen Philippe Lasalle adında hayli genç, Fransız bir şair tarafından librettoya aktarılan oratoryo, ilk bakışta Nazilerin uyguladığı katliamın açık bir alegorisi olarak yorumlandı, hikâyede Hitler'in Hirodes'in gaddar şahsiyetiyle özdeşleştirildiği düşünülürdü. Ancak aşırı sol kanattaki eleştirmenler, Grossgemüth'ün üzerine giderek besteciyi –Hitler karşıtı gibi görünen yanıltıcı ve yüzeysel bir analogiyle– savaşın galibi tarafından gerçekleştirilen tasfiyeleri ve Nürnberg'deki infazlara kadar her köyde yapılan intikam hırsına dayalı uygulamaları gölgelemekle eleştirdiler. Suçlamalarda daha ileri gidenler de oldu. Bu kişilere göre, *Masumların Katli*, gelecekte gerçekleştirilecek bir devrimi ve bu devrime bağlı katliamları önceden ilan eden bir tür kehanetti. Bu yolla olası bir devrimi önceden kınıyor, iktidardakilere bu devrimi zamanında bastırması için uyarıda bulunuyordu. Kısacası, Orta Çağ'a özgü iftira dolu bir tür dilekçeydi.

Tahmin edilebileceği gibi Grossgemüth, bu imaları kısaca ve üstünkörü sözlerle reddetmiş, *Masumların Katli*'nin sadece Hristiyanlığı tasdik eden bir eser olarak yorumlanması gerektiğini ifade etmişti. Ancak Paris'teki prömiyerde bu tartışma iyice alevlenmiş, gazeteler gittikçe artan bir hararetle ve şiddetle haftalarca bu konudan bahsetmişti.

Bu tartışmalara, müzikalin gerçekleştirilmesindeki güçlüklerle duyulan merakın yanı sıra gösterişli olacağı ilan edilen sahne tasarımı ve Brüksel'den gösteri için özel olarak gelen ünlü

Johan Monclar tarafından hazırlanan koreografiye yönelik merak da eklendi. Grossgemüth provaları takip etmek için eşi ve sekreteriyle birlikte bir haftadır Milano’da bulunuyordu. Elbette performansa da katılacaktı. Kısacası bütün bunlar, gösteriye sıra dışı bir anlam yüklüyordu. Sezonun tamamında bundan daha önemli bir suare yoktu. Performans için İtalya’nın en önemli eleştirmenleri ve müzisyenleri Milano’ya akın etti, Paris’ten Grossgemüth’ün fanatik hayranlarından oluşan küçük bir grup geldi. Emniyet müdürü, karışıklık çıkma ihtimaline karşı olağanüstü önlemler aldı.

Başlangıçta Scala’ya gelmesi planlanan görevli ve polis memurları başka yerlerde görevlendirildiler. Akşama doğru, farklı ve çok daha endişe verici bir tehdit baş gösterdi. Birçok işaret, gösteriyle aynı gece Morzi çetesi tarafından bir saldırının gerçekleştirileceğini gösteriyordu. Bu büyük hareketin liderleri, mevcut düzeni yıkıp “yerine yeni bir adalet sistemi” getirmeye niyetli olduklarını hiçbir zaman gizlememişti. Huzursuzluğun ilk belirtileri önceki aylarda görülmeye başlamıştı. Morzi’nin parlamentonun iç göç hakkında onayladığı yasaya karşı protestosu devam ediyordu. Bu durum, darbeye kalkışmak için iyi bir bahane olabilirdi.

Dirençli ve kışkırtıcı grupların gün boyunca şehrin merkezindeki meydanları ve sokakları doldurması dikkat çekmişti. Protestocuların rozetleri, bayrakları, pankartları yoktu; birlikte hareket etmiyor, bir kortej oluşturmuyorlardı. Yine de ne tür tipler oldukları kolayca anlaşıyordu. Aslına bakılırsa alışılmışın dışında bir halleri yoktu; çünkü bu tür sessiz sedasız, zararsız gösterilere yıllardır, sıklıkla rastlanıyordu. Kolluk kuvvetleri onları bu defa da serbest bırakmıştı. Fakat emniyet müdür-

lüğünün aldığı istihbarat, grupların birkaç saat içinde, gücü ele geçirmek için büyük bir girişimde bulunacağı korkusunu uyandırdı. Roma derhal uyarıldı, polise ve jandarmaya acil durum çağrısında bulunuldu, ordudaki bazı birimler de alarma geçirildi. Yine de bunun yanlış alarm olabileceği göz ardı edilemezdi. Daha önce de benzer durumlar yaşanmış, Morzi bu tür söylentiler yaymıştı. Bu en sevdikleri oyundu.

Böyle durumlarda hep olduğu gibi, bütün şehre açıkça dile getirilmeyen, belli belirsiz bir korku yayıldı. Tehlikeyi doğrulayacak somut bir olay yoktu. Söylentiler bile belli bir şeyi işaret etmiyor, hiç kimse bir şey bilmiyordu ama havada hissedilebilir bir gerginlik vardı. Şehrin sakinleri, akşam işlerinden çıkıp hızlı adımlarla evlerine giderken uzaktan gelip yollarını kesecek koyu bir kalabalık var mı diye sokakları kontrol ediyorlardı. Şehirde yaşayanların sakin yaşamı ilk kez tehdit edilmiyordu, çoğu kişi duruma alışmaya başlamıştı. Biraz da bu nedenle, çoğu insan sıradan bir akşam geçiriyormuş gibi kendi işine bakıyordu. Sıra dışı bir durum olduğunun farkında olanların sayısı da az değildi. Büyük bir şeyin olacağı hissi bütün şehre usulca yayılsa da kimse bu konu hakkında konuşmuyordu. Her zamanki akşam sohbetleri, alışılmışın dışında bir tonla, anlaşılması zor imalarla sürüyor; insanlar fazla yorum yapmadan birbirleriyle selamlaşıp vedalaşıyor, ertesi gün için sözleşiyorlardı. Bir şekilde içlerine attıkları bu endişeleri açıkça dile getirmiyor; akıllarındaki hakkında konuşmak büyüğü bozacakmış, uğursuzluk getirecekmiş, felakete davetiye çıkaracakmış gibi davranıyorlardı. Savaş gemilerinde torpille vurulup batmak hakkında şaka bile yapmanın yasak olması gibi bu konuyu hiç açmıyorlardı.

Bu tür endişelere kapılmayanların arasında, Maestro Claudio Cottes de vardı kuşkusuz. Samimi, bazı açılardan saf sayılabilecek bir mizacı olan bu adam için dünyada müzikten başka bir şey yoktu. Romanya doğumlu (bunu pek az kişi biliyordu) müzisyen, İtalya'ya yüzyılın başında, altın çağına denk gelen gençlik yıllarında yerleşmiş, dehası ve erken yaşlarda edindiği virtüözlüğü sayesinde kısa zamanda üne kavuşmuştu. Hayranlarının başlangıçtaki yoğun ilgisi azaldıktan sonra çok güçlü olmasa da zarif, önemli bir piyanist olarak kalmış, ünlü ve seçkin müzik otoritelerinin davetlisi olarak Avrupa'nın büyük şehirlerini ziyaret etmişti. Bu durum, 1940'a kadar devam etti. Özellikle Scaladaki senfoni konserlerinde çok kez elde ettiği başarıları hatırlamaktan mutlu oluyordu. İtalyan vatandaşlığını aldıktan sonra Milanolu bir kadınla evlenmiş ve konservatuvarda üst düzey piyano eğitimi alanında görevini sorumlulukla yerine getireceği kürsüye atanmıştı. Artık kendisini gerçek bir Milanolu olarak görüyordu. Bulunduğu çevrede yerel diyalekti ondan daha iyi konuşan çok az kişi olduğu da bir gerçektir.

Cottes, emekliliğinde zaman zaman sınavların hazırlanmasından ve yürütülmesinden sorumlu komitede onursal üye olarak görev almış olsa da sadece müzik için yaşamaya devam etti. Müzisyenlerden ve müzikseverlerden başka kimseyle görüşmedi, hiçbir konseri kaçırmadı ve gelecek vadeden başarılı bir besteci olan yirmi iki yaşındaki oğlu Arduino'nun kariyerini endişeyle karışık bir çekingenlikle takip etti. Çekingenliğinin nedeni Arduino'nun içine kapanık, özgüveni düşük, dış dünyaya açılmayan ve abartılı derecede hassas bir genç olmasıydı. Yaşlı Cottes, eşi öldüğünden beri oğlunun karşısında savunmasız ve çaresiz kaldığını hissediyordu. Onu anlamıyor, hayatta neler

yaptığını bilmiyordu. Konu müzik olduğunda bile oğlunun onun tavsiyelerini kulak ardı ettiğini fark ediyordu.

Cottes, hiçbir zaman dikkat çekici derecede yakışıklı bir adam olmamıştı. Artık yaşı altmış yediye dayanan müzisyen yaşlanmış, insanların “hoş” diye tarif ettiği adamlardan birine dönüşmüştü. Yaşı ilerledikçe Beethoven’a olan benzerliği daha belirgin bir hal almış, Cottes hiç farkında olmadan bu durumdan memnun olmaya başlamıştı. Başında son derece “artistik” bir taç gibi görünen uzun, kabarık, beyaz saçlarına özen gösteriyordu. Trajediden uzak, her zaman gülümsemeye hazır, insanlarla iyi geçinen, neredeyse her şeye iyi tarafından bakmaya meyilli zarif bir Beethoven gibiydi. “Neredeyse her şeye” çünkü piyanistler söz konusu olduğunda eleştirileri nadiren olumlu oluyordu. Tek zayıf noktası buydu ama herkes bu huyunu hoş görüyordu. Ahbapları konser aralarında, “Ne düşünüyorsunuz, maestro?” diye soruyorlardı. “Bence fena değil. Ama Beethoven olsa ne derdi?” ya da “Neden sordunuz? Siz duymadınız mı? Uyudunuz mu yoksa?” diye cevap veriyor, konserdeki sanatçı Backhaus, Cortot, Gieseking de olsa bu tür basmakalıp şakalar yapmaktan geri durmuyordu.

Yaşı ilerlediği için aktif sanat yaşamından uzaklaşıp dışlanmamıştı ve bu neşeli mizacı sayesinde herkes onu sempatik buluyor, Scala’daki yönetim de ona hürmet ediyordu. Opera sezonunda parterde piyanist bulunmazdı. Bu nedenle Cottes’un böyle zor akşamlarda bu koltuklarda yer alması küçük de olsa bir umut uyandırıyordu. Onun her durumda performansı alkışlayacağı biliniyordu ve meşhur bir piyanistin alkışı, gösteriden hoşnut olmayanları yumuşatabilir; kararsızları, mesafeli duranları memnuniyetlerini daha açık biçimde göstermeye teşvik edebilirdi.

“Scala’ya çok yakışan” görünüşünden ve geçmişte bir piyanist olarak sergilediği başarılarından bahsetmeye bile gerek yoktu. Bu nedenle adı, özenle gizlenen ve “kendilerinden ödeme alınmayan müdavimler” başlıklı kısa listede yer alıyordu. Tiyatroda prömiyerin olduğu sabahlar, ona ayrılan koltuğun bileti mutlaka Passione Sokağı, 7 numaranın posta kutusunda olurdu. Sadece seyircinin az olacağının öngörüldüğü prömiyerlerde, biri oğlu için gönderilen iki bilet gelirdi. Arduino bu durumu pek umursamaz, gösterilere tek başına ya da arkadaşlarıyla gitmeyi, şık giyinmenin zorunlu olmadığı genel provalara katılmayı tercih ederdi.

Masumların Katli’nde de aynı şey olmuş, genç Cottes, konseri önceki gün yapılan son provada dinlemişti. Hatta kahvaltıda, babasına her zaman yaptığı gibi muğlak sözlerle bu konudan bahsetmişti. “Tınılarda ilginç tercihler” yapıldığını, “polifoninin fazlasıyla ayrıntılı”, “seslendirmenin indüktif değil, dedüktif” olduğunu söylemiş, bu kelimeleri söylerken küçümseyen bir tavırla yüzünü buruşturmuştu. Söylediklerini safça dinleyen babası, eserin iyi mi kötü mü olduğunu anlayamadığı gibi oğlunun konseri beğenip beğenmediğini de çözememiş, öğrenmek için de üstelememişti. Gençler, zaman zaman gözünü korkutan bu gizemli dile alıştırmıştı onu.

Şimdi evde yalnızdı. Saatlik çalışan gündelikçi kadın işini bitirip gitmişti. Arduino yemeğe çıkmıştı ve Tanrı’ya şükür piyanonun sesi de çıkmıyordu. Yaşlı müzisyen, Tanrı’ya kalbinin derinliklerinden şükretse de bunu açıkça itiraf etmeye hiçbir zaman cesaret edememişti. Oğlu beste yaparken Claudio Cottes içten içe büyük bir acı çekiyordu. Dakikalarca, derinden gelen bir umutla, pek bir şeye benzemeyen o akorlardan müziğe ben-

zer bir şey çıkmasını bekliyordu. Cottes, bunun artık modası geçmiş dinleme alışkanlıklarından kaynaklanan bir zayıflık olduğunu, o eski yollardan tekrar geçemeyeceğini biliyordu. Kulağına hoş gelen şeylerin basitliğinin ve köhneliğinin, geçerliliğini yitirmiş bir geçmişe duyulan özlemi işaret ettiğini, bu şeylerden kaçınması gerektiğini tekrar ediyordu kendine. Yeni sanatın en önemli görevinin dinleyicileri zorlamak olduğunu, hep söylendiği gibi, sanatı canlı kılanın da bu özellik olduğunu biliyordu. Yine de içindeki bu duygu ondan daha güçlüydü. Yan odada Arduino’yu dinlerken parmaklarını kütürdetene kadar kuvvetle yumruklarını sıkıyor, bunu yaparak oğlunun “kurtulmasına” yardımcı olabilirmiş gibi hissediyordu. Oysa oğlu kurtulmuyordu. Notalar gitgide ağırlaşıyor, iç içe geçiyor; sesler saldırganlaşıyor, havada asılı kalıyor ya da birden tam aksi yönde hareket edip arka arkaya yere devriliyordu. Tanrı yardımcısı olsun! Böyle anlarda yaşlı maestronun elleri çözülüyor, sigarasını yakmaya çalışırken hafifçe titriyordu.

Cottes evde tek başınaydı. Kendini iyi hissediyor, açık pencere-lerden içeriye yumuşak bir hava giriyordu. Saat sekiz buçuktu ama güneş hâlâ parlıyordu. Tam üzerini giyerken telefon çaldı.

“Maestro Cottes ile görüşebilir miyim?” dedi yabancı bir ses.

“Buyurun, benim.”

“Maestro Arduino Cottes?”

“Hayır, ben babasıyım, Claudio Cottes.”

Hat kesildi. Claudio, yatak odasına gittiği esnada telefon yeniden çaldı.

“Arduino orada mı, değil mi?” dedi aynı ses. Neredeyse kaba denebilecek bir tonla sormuştu soruyu.

“Hayır, şu anda burada değil,” diye cevap verdi yaşlı adam, aynı tonla karşılık vermeye çalışarak.

“Onun için kötü oldu!” dedi telefonun ucundaki ses. Sonra telefon kapandı.

“Ne biçim bir tavır bu?” diye düşündü Cottes, kim ki bu? Arduino ne biçim insanlarla arkadaşlık ediyor böyle? “Onun için kötü oldu” da ne demek oluyor? Bu görüşme onu biraz huzursuz etmişti. Neyse ki bu durum sadece birkaç saniye sürdü.

Yaşlı maestro, gardırobun aynasında hem yaşına uygun hem de *bohème* bir havası olan eski stil geniş, bol frakına baktı. Kıyafetini alışılmış tarzdan uzaklaştırmak için biraz gösterişe kaçıp siyah bir yelek giymiş, efsanevi Joachim’ın tarzından esinlenmiş gibi görünmeye çalışmıştı. Gerçi garsona benzemişti ama kim Claudio Cottes’u bir garsonla karıştıracak kadar kör olabilirdi ki? Hava sıcak olmasına rağmen yolda fazla dikkat çekmemek için üzerine ince bir pardösü, yanına küçük bir dürbün alarak neredeyse neşeli sayılabilecek bir ruh haliyle evden ayrıldı.

Yazın başında, sessiz sakin sokaklarıyla, ıhlamur ağaçlarının bahçelerden yükselen kokusuyla, gökyüzünün ortasında yeni ayla Milano’nun bile romantik bir şehir rolüne bürünebildiği büyüleyici bir akşamdı. Cottes, dostlarıyla buluşup konuşacağını, güzel kadınlar göreceğini, gösteriden sonraki resepsiyonda tiyatronun fuayesinde ikram edilecek şampanyayı düşünerek muhteşem gecenin tadını çıkarmaya başlamıştı bile. Konservatuvar Caddesi’ne girerek yolu biraz uzatmış, bu şekilde üstü

kapatılan ve ona çok çirkin gelen kanalları görmekten kurtulmuştu.

Maestro, tam bu noktada tuhaf bir görüntüyle karşılaştı. Kaldırımında duran uzun, kıvrıcık saçlı bir delikanlı bir mikrofonu dudaklarına iyice yaklaştırmış, Napoli diyalektinde bir şarkı söylüyordu. Mikrofon, bir kabloyla amplifikatörü ve hoparlörü olan bir güç kaynağına bağlanmıştı. Bu kutudan bangır bangır yükselen ses evlerin arasında yankılanıyordu. Şarkı herkesin aşına olduğu sözlerle aşktan bahsetse de sesinde şiddetli bir feveran, bir öfke olan delikanlı, bu sözleri bir tehdit savuruyormuş gibi söylüyordu. Etrafında büyülenmiş gibi görünen yedi sekiz çocuktan başka kimse yoktu. Yolun iki yanındaki binaların pencereleri –içeridekiler bu şarkıyı dinlemeyi reddediyormuş gibi– kapanmış, panjurları inmişti. Bütün daireler boş muydu yoksa? Belki de bu binaların sakinleri, bir şeyden korktukları için evlerine kapanıp orada yokmuş gibi davranıyorlardı. Claudio Cottes önünden geçerken şarkıcı, hiç istifini bozmadan sesini o kadar yükseltti ki hoparlör titremeye başladı. Şarkıcı, buyurgan bir tavırla kutunun üzerine konmuş kâseye para bırakılmasını ima ediyordu. Ama maestro, nedenini bilmesede bu davetten çok rahatsız oldu ve adımlarını hızlandırarak dümdüz yürümeye devam etti. Birkaç metre boyunca o hınç dolu gözleri sırtında hissetti.

“Canı cehenneme!” dedi içinden şarkıcıya. Genç adamın kaba davranışı her nedense keyfini kaçırmıştı. San Babila’ya gelip bir zamanlar konservatuvarda öğrencisi olan, şimdilerde gazetecilik yapan Bombassei adlı genç ve zarif delikanlıyla kısa karşılaşmasının ardından canı iyice sıkıldı. “Scala’ya mı, ma-

estro?” diye sordu delikanlı, pardösünün yakasından görünen papyona bakarak.

“Ah seni arsız çocuk, bu saatte dışarıda olduğum için yaşıımı mı ima ediyorsun yoksa...” dedi Cottes samimi bir tavırla iltifat bekleyerek.

“Siz de çok iyi biliyorsunuz ki,” dedi delikanlı, “Scala, maestro Cottes olmasa Scala olmazdı. Peki Arduino nerede? Nasıl oldu da gelmedi?”

“Arduino genel provayı izlemişti. Bu akşam müsait değil.”

“Aa, anladım,” dedi Bombassei muzip bir tebessümle. “Herhalde bu akşam... evde kalmayı tercih etmiştir...”

“Neden tercih edecekmiş ki?” diye sordu Cottes imayı fark ederek.

“Bu akşam etrafta çok arkadaşı var,” dedi delikanlı başıyla yoldan gelip geçenleri işaret ederek. “Onun yerinde olsam ben de aynı şeyi yapardım tabii... Ah affedersiniz, maestro, tramvay geldi. Size iyi eğlenceler!”

Yaşlı adam, neler olduğunu anlamadan orada, öylece kalakaldı. Etraftakilere baktı ama tuhaf bir şey göremedi. Sadece sokaklarda normalde olduğundan daha az kişi vardı ve bu kişiler de biraz şaşkın, bir nedenle endişeli görünüyordu. Bombassei’yle arasında geçen konuşmanın ne anlama geldiğini hâlâ çözemişti. Sonra aklına birden bölük pörçük, karışık anılar, oğlunun söylediği şeyler arasında hatırında kalan yarım yamalak cümleler gelmeye başladı. Oğlunun son zamanlarda birden ortaya çıkan yeni arkadaşlarını, Arduino’nun bazı akşamlar birden işinin çıktığını, ona sorduğu soruları anlaşılmasız bahanelerle geçiştirerek

bu konuda asla açıklama yapmadığını hatırladı. Oğlu başını yerde mi sokmuştu yoksa? Peki bu akşamın ne özelliği vardı? “Etrafta çok arkadaşı var” ne demekti? Kimdi bu arkadaşlar?

Aklında bu sorular dönüp dururken Scala Meydanı’na geldi. Tiyatro binasının kapısında biriken kalabalığı, hızlı adımlarla ilerlerken elbiselerinin kuyrukları ve tülleri uçuşan hanımefendileri, etrafı izlemek için toplananları, uzun bir sıraya giren lüks arabaların pencerelerinden görünen mücevherleri, beyaz gömlekleri, çıplak omuzları görüp rahatlayınca bütün kötü düşünceler birden yok oldu. Tehlikelerle, belki trajedilerle dolu bir gece başlamak üzere olsa da dimdik duran Scala eski zamanlardaki parlak ışığını saçmaya devam ediyordu. Son zamanlarda opera sezonlarında insanların, ruhların ve eşyaların bir arada böyle uyumlu, zengin bir görüntü oluşturduğu görülmemiştir. Şehre yayılmaya başlayan huzursuzluk büyük ihtimalle hareketliliği de artırmıştı. Durumun farkında olanlar bu manzarayı, yaldızlı ve seçkin bir dünyanın insanların sevdikleri bir kaleye sığınmasına benzetebilirdi. Tıpkı bir zamanlar Nibelungların kraliyet sarayında, insanların Attila’nın gelişiyse son kez çılgınca eğlenerek zafer sevincinin tadını çıkardıkları gibi. Durumun farkında olan çok az kişi vardı. Hatta insanların çoğu, biraz da güzel bir akşam olmasının etkisiyle, kötü zamanların kıştan kalan son günlerle sona erdiğini, önlerinde sakın bir yaz olduğunu düşünüyordu.

Hareketli kalabalığın arasında ilerleyen Claudio Cottes, farkına bile varmadan kendini parlak bir ışıkla aydınlanan koltukların önünde buldu. Dokuza on dakika kalmış, tiyatro çoktan dolmuştu. Cottes, küçük bir çocuk gibi heyecanla etrafına baktı. Onca yıl geçmişti ama bu salona her girdiğinde doğanın

muhteşem güzelliklerinin karşısındaymiş gibi içi aynı saf, canlı duygularla doluyordu. Gelip geçerken hafifçe onu selamlayan birçok kişinin aynı şeyi hissettiğini biliyordu. İnsanların arasında, o anda dışarıdan bakan ve bu duyguya ortak olmayan birine gülünç gelebilecek küçük bir yakınlık, özel bir bağ doğuyordu.

Kimler eksikti? Cottes keskin gözleriyle kalabalığı, locaları tek tek inceleyince herkesin yerinde olduğunu gördü. Yan koltukta, bir prömiyeri kaçırmamak uğruna binlerce minik hastasını kruptan ölmeye terk edebilecek ünlü çocuk doktoru Ferro oturuyordu (Bunu düşününce Cottes’un aklına kelimelerle oynayıp Celile’nin çocukları ve Hirodes’e gönderme yapabileceği muzip bir şaka geldi. Bu şakayı daha sonra yapmayı aklına not etti). Sağ tarafta, daha önce “yoksul ikili” adını verdiği bir çift oturuyordu. Yaşları ilerlemiş bir karı kocaydı. Evet, üzerlerinde gece kıyafeti vardı ama hep aynı eski püskü elbiseleri giyiyorlardı. Hiçbir prömiyeri kaçırmazlardı, her zaman aynı heyecanla alkışlarlar; kimseyle konuşmaz, kimseye selam vermez, kendi aralarında bile iki çift laf etmezlerdi. Bu yüzden herkes onların alkışları başlatmak için parterin en seçkin bölümüne özel olarak yerleştirilen şakşakçılar olduğunu düşünüyordu.

Onların yanında, yıllarca Toscanini’nin bütün konserlerine katılmasıyla ünlü, saygın ekonomist Profesör Schiassi oturuyordu. Artık fazla parası kalmadığı için her yere bisikletle gidiyor, parklarda yatıyor, çantasında taşıdığı erzakı yiyerek yaşıyordu. Arkadaşları ve akrabaları delirdiğini düşünse de onu sevmeye devam ediyorlardı.

Sonra hidrolik mühendisi Beccian geliyordu. Zengin bir adam, belki de bir milyardardı. Kendi halinde, mutsuz bir müzik

tutkunuyken bir ay kadar önce Società del Quartetto'ya² danışman olarak seçilince (yıllarca bu görevi bir âşık gibi büyük bir hevesle beklemiş, seçilebilmek için olmadık taklalar atmıştı) birdenbire kibirli bir adama dönüşmüştü. Hem evde hem işte sergilediği ukala tavırlar artık dayanılmaz bir hal almıştı. Eskiden en sıradan kontrbas hakkında konuşmaya bile cesaret edemezken artık Purcell ve D'Indy gibi müzisyenler hakkında eleştirilerde bulunuyordu.

Eski bir tezgâhtar olan sevgili Maddi Canestrini de ufak tefek kocasıyla birlikte salondaydı. Yeni bir opera sahneleneceği zaman pot kırmamak için prömiyer günü, öğle vaktinde, bir müzik tarihi hocasından ders alırdı. Kalabalığın ortasında parlayan –bazılarının Ümit Burnu'ndaki deniz fenerine benzettiği– meşhur göğsü, daha önce hiç bu denli hayranlık uyandırmamıştı.

Bir kuşun gagasını andıran büyük burunlu Prensес Wurз-Montague de konser için dört kızıyla birlikte Mısır'dan gelmişti.

Biraz daha aşağıda, sahne önündeki locada oturan sakallı Kont Noce'nin şehvet dolu gözleri ıslı ıslı parlıyordu. Kont, sadece balerinlerin sahne aldığı operalara katılır, bu gösterilerde memnuniyetini belli etmek için eskiden beri bıkip usanmadan aynı sözleri söylerdi. “Ah, nasıl bir endam! Ah, nasıl bir güzellik!”

Sahnenin önündeki ilk sırada, 1837'den beri tek bir prömiyeri bile kaçırmayan, Milano'nun en köklü ailesi, Salcettiler oturuyordu. Dördüncü sırada, neredeyse perdenin önüne denk gelen koltuklarda, zavallı Marizzoni markizleri, yani markinin annesi, teyzesi ve bekar kızı oturuyordu. İkinci sıradaki –önceden onlara

2 (It.) Milano'da bulunan köklü ve saygın bir konser topluluğu. (ç.n.)

ait olduğu halde bu sene maddi sıkıntılar yüzünden bırakmak zorunda kaldıkları– 14 numaralı gösterişli locaya hayal kırıklığıyla bakıyorlardı. İndirimli tarifeye oturdukları yere razı olmaya çalışıyor, fark edilmemek için güvercinlerin arasında kalmış hüthüt kuşları gibi hiç kıpırdamadan kaskatı duruyorlardı. Bütün bunlar olurken, kimliği tam olarak bilinmeyen tombul bir Hint prensi, üniformalı yaverinin gözetimi altında kestiriyordu. Türbanındaki sorguç, prensin soluklarının ritmine ayak uyduruyor, aşağı yukarı dalgalanarak locanın kenarından hafifçe yükseliyordu. Biraz ötede, üzerinde önündeki dekoltesi beline kadar uzanan göz alıcı kırmızı bir elbiseyle ve çıplak kollarına yılan gibi dolanmış siyah bir kurdeleyle hayranlık uyandıran bir kadın ayakta duruyordu. Otuzlu yaşlarının üzerindeki bu kadının bir Hollywood artisti olduğu söyleniyordu ama adının ne olduğu konusunda farklı görüşler vardı. Yanındaki koltukta hiç kıpırdamadan oturan güzel ve korkutucu derecede solgun benizli çocuk her an ölecekmiş gibi görünüyordu.

Soylulardan ve zengin burjuvalardan oluşan iki rakip sınıf, sahneye yakın localarının yarısını *nezaketen* boş bırakma geleneğini terk etmişlerdi. Lombardiya'nın yüzleri bronzlaşmış, varlıklı “küçük beyleri” üzerlerinde en iyi markaların fraklarıyla, kolalı gömlekleriyle bir araya toplanmışlardı.

Son derece iddialı dekolteleriyle boy gösteren çok sayıda güzel kadın, gecenin bu sıra dışı görkemini tamamlıyordu. Cottes anraktlardan birinde, kendi kendine gençlik yıllarında oynadığı bir oyunu yeniden oynamaya söz verdi. Manzarayı yukarıdaki bir noktadan daha ayrıntılı şekilde inceleyecekti. Bu gözlem için kendine, muhteşem bir kontralto olan yakın

arkadaşı Flavia Sol'un iri mücevherlerinin parladığı dördüncü sıradaki locayı seçti.

Çiçek bahçesini andıran bu manzaranın ortasında karanlık, donuk bir göz gibi durarak etraftaki manasız ihtişamla tezatlık oluşturan tek bir loca vardı. Yaşları otuzla kırk arasında değişen, siyah krovaze takım giyen, koyu renkli kravat takan, zayıf yüz-lü, suratları asık üç adama ait olan bu loca üçüncü sıradaydı. Adamların ikisi koltukta biri ayakta idi. Hiç kıpırdamadan etrafta olup bitenlere kayıtsız, donuk bir ifadeyle bakıyor, ilgiyi hak eden tek şey perdeymiş gibi gözlerini perdeden ayırmıyor-lardı. Gösteriden keyif almak için gelmiş seyircilere değil de katı hükümler veren kötü bir mahkemede infazı bekleyen hâkimlere benziyorlardı. Acıma duygusundan çok tiksinti duydukları için mahkûmlara bakmıyorlardı sanki. İki kişiden biri durup onlara bakıyor, huzursuz oluyordu. Kimdi bu adamlar? Neden bu uğursuz bakışlarla salonun havasını bozuyorlardı? Bir çeşit meydan okuma mıydı bu? Peki ama ne maksatla? Maestro Cottés da onları fark edince biraz afalladı. Tekinsiz bir havaları vardı. İçinde karanlık bir korku duyan maestro, onlara dürbünle yakından bakmaya cesaret edemedi. Tam o sırada ışıklar söndü. Orkestradan yükselen beyaz ışık karanlıkta parladı; modern müzik uzmanı, orkestra şefi Max Nieberl ortaya çıktı.

Salondaki korkmuş, endişeli insanlar o akşam sahnede kendile-rini rahatlatacak bir gösteriyle karşılaşmadılar. Grossgemüth'ün müziğinin, Kral Hirodes'in öfkesinin, konik biçimli bir dekorun üzerinde bir karga sürüsü gibi duran koronun neredeyse kesinti-siz, fevri performansının zihin bulandıran sahnenin huzur verici bir yanı yoktu (koronun tıratları, bir çağlayan gibi üzerlerine aktıkça seyirciler korkuyla sırıyordu). Coşkulu bir gösteriydi

ama bu coşkunun bir bedeli vardı. Enstrümanlar, müzisyenler, koro, ses sanatçıları, (başrol oyuncularını pek hareket etmezken sahnedeki her ayrıntıyı neredeyse hiç ara vermeden mimikleriyle açıklayan) dansçılar, orkestra şefi, hatta seyirciler performansta son derece büyük bir çaba sarf ediyorlardı.

Birinci perdenin sonunda büyük bir alkış koptu. Bu alkış, beğeniyi göstermekten çok salonda biriken ortak gerginlikten kurtulma ihtiyacından kaynaklanıyordu. Görkemli tiyatro salonu baştan aşağı titredi. Perdenin selamlama için üçüncü açılışında, heybetli silüetiyle sanatçıların arasında görünen Grossgemüth, başını ritmik bir şekilde sallayarak kısa ve neredeyse zorlama sayılabilecek bir gülümsemeyle alkışları karşıladı. Claudio Cottes, alkışa devam ederken asık yüzü üç adamı hatırladı ve başını kaldırıp onlara baktı. Önceden olduğu gibi hareket etmeden, kayıtsız bir tavırla aynı yerde duruyorlardı. Yerlerinden bir milimetre bile kımıldamamışlardı. Alkışlamıyorlardı, konuşmuyorlardı, yaşıyormuş gibi bile görünmüyorlardı. Manken miydi bu adamlar yoksa? Seyircilerin çoğu fuayeye akın ettikten sonra bile aynı pozisyonda kaldılar.

İlk perde arasında, şehirde bir çeşit devrim olacağına dair söylentiler başlamıştı. Kalabalığın içten gelen suskunluğu nedeniyle burada da söylentiler yavaş yavaş, sessizce yayılıyordu. Grossgemüth'ün operası hakkında hararetle tartışmalara girmeden de edemiyorlardı. Yaşlı Cottes da görüşlerini ifade etmeden Milano diyalektinde şakalar yaparak bu tartışmalara katıldı. En sonunda antraktın bittiğini haber veren zilin sesi duyuldu. Cottes, opera müzesinin olduğu taraftaki merdivenlerden aşağı inerken tanıdığı fakat adını hatırlamadığı bir adamın, yanında durup yüzünde muzip bir gülümsemeyle ona baktığını fark etti.